
**EREDMÉNYESSÉG FELSŐFOKON, AVAGY A SIKER TITKA.
PUSZTAI GABRIELLA ÉS KOVÁCS KLÁRA (SZERK. 2015):
KI EREDMÉNYES A FELSŐOKTATÁSBAN?**

(RECENZÍÓ)

**ADVANCED EFFECTIVENESS: THE SECRET OF SUCCESS
GABRIELLA PUSZTAI AND KLÁRA KOVÁCS (EDS. 2015):
KI EREDMÉNYES A FELSŐOKTATÁSBAN**

(BOOK REVIEW)

Csók Cintia

Abstract: In 2017, a number of research and development initiatives have been launched to reduce drop-out in public as well as in higher education. Educational researchers strive to explore the social and organizational factors that may play a role in student dropouts and try innovative methods that reduce the risk of secession without qualification. In the following, we approach the subject from another aspect, – based on *Gabriella Pusztai, Klára Kovács (2015, eds.): Ki eredményes a felsőoktatásban?* – and take into consideration those factors that can contribute to student achievement, and may therefore mean the "antidote" of dropout.

Keywords: education research, higher education, efficiency, supporting factors

2017-ben számos kutatás és fejlesztés indult el a lemorzsolódás mérséklésére a köz-és felsőoktatásban egyaránt. Az oktatáskutatók arra törekszenek, hogy feltárják azokat a társadalmi és szervezeti tényezőket, amelyek szerepet játszhatnak a hallgatói lemorzsolódásban, másrészt olyan innovatív módszereket igyekeznek kipróbálni, melyek csökkentik a végzettség nélküli kilépés kockázatát. A következőkben egy másik aspektusból közelítjük meg a témát, és arra a kérdésre keressük a választ, hogy melyek azok a tényezők, amelyek hozzájárulhatnak a hallgatói eredményességhez, s ezáltal talán a lemorzsolódás „ellenszerét” is jelenthetik.

A Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja a felsőfokú képzések körében végez tudományos kutatásokat Magyarország, Románia és Ukrajna határmenti régióban. A tanulmánykötet a Kutatóközpont *Felsőoktatás & Társadalom* sorozatának keretében jelent meg, és elsősorban a hallgatók felsőoktatási eredményességének megközelítéseivel, az intézményi és intézményen kívüli támogató tényezőkkel valamint speciális hallgatói csoportok karrier lehetőségeivel foglalkozik. A szerkesztők (Pusztai Gabriella és Kovács Klára) ezek alapján három nagy fejezetre osztották a tanulmányokat (*Eredményességkonceptiók; Támogató tényezők; Speciális hallgatói csoportok eredményessége*).

Az *Eredményességkonceptiók* című fejezetben először Pusztai Gabriella *Eredményesek-e az eredményesség kutatói?* című bevezető írását olvashatjuk. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a felsőoktatási expanzió világában tisztázatlanság jellemzi a hallgatói eredményesség fogalmát, és a

kutatók még nem rendelkeznek biztos sikerkoncepciókkal. Ugyanakkor folyamatos vizsgálatok, diskurzusok zajlanak a témában, és empirikus kutatásaikkal a tanulmánykötet szerzői is igyekeznek hozzájárulni a kérdés megválaszolásához: ki eredményes a felsőoktatásban?

Ceglédi Tímea tanulmánya – *Egy alkalmazott eredményességkoncepció és annak hatása a szakkollégiumok társadalmi zártságára* – debreceni szakkollégiumi vezetők aspektusából ismerteti egy élő eredményességkoncepciót, a következő szempontok alapján: felvételi kritériumok, mérőeszközök és viszonyrendszerek. A vezetőkkel készített interjúk alapján a közösségi kritériumok olykor relevánsabbak a szakmai teljesítménynél, a mérési eszközök tekintetében pedig többnyire a szubjektív hatások dominálnak. A válaszok alapján az akadémiai pályafutás a legmeghatározóbb viszonyítási pont, amely mentén az eredményesség mérhető. A tanulmány utolsó része rámutat a szakkollégiumok társadalmi zártsága mögött meghúzódó faktorokra.

Az ezt követő tanulmány címe *A nemzetközi hallgatói mobilitás értelmezése eredményességi szempontból*, a szerzője pedig Dusa Ágnes Réka, aki a külföldi tanulmányok pozitív hatásait vizsgálta. A Frissdiplomások 2012 adatbázis elemzése során arra a következtetésre jutott, hogy a nemzetközi mobilitás kis részben ugyan, de növelte a hallgatók tanulmányi és szakmai eredményességét, ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a hatás egyértelmű igazolásához további, társadalmi és gazdasági háttértényezőket is figyelembe vevő kutatásokra van szükség.

Morvai Laura a *Fiatalok továbbtanulással kapcsolatos döntéseinek területi különbségei* című tanulmányában regionális szinten vizsgálja a diplomások és nem diplomások továbbtanulási motivációt, a Magyar Ifjúság 2012 kutatás adatbázisa alapján. A szerző térképeken szemlélteti a két csoport felnőttképzési szándékai közötti különbségeket, majd a fiatalok továbbtanulási terveire ható tényezőket tárja fel. A felsőoktatási eredményesség fontos mutatója, hogy a diplomával rendelkezők magasabb arányban látják az élethosszig tartó tanulás jelentőségét.

Kiss Zsuzsanna a *Fiatal magyar diplomások foglalkoztathatósága* című munkájában az álláskeresési idő alakulását befolyásoló tényezők feltárására helyezte a hangsúlyt. Vizsgálatához a Diplomás Pályakövető Rendszer 2012-es adatbázisát használta, kiegészítve a 2011-es adatbázis valamint a Központi Statisztikai Hivatal adataival. Elemzése során rámutat arra, hogy az egyén munkaerő-piaci esélyeit növeli az átlagostól jobb tanulmányi eredmény, a képzési többlet és a magasabb szintű nyelvtudás.

A fejezetben Fényes Hajnalka és munkatársainak tanulmánya zárja a sort, akik a *Felsőoktatásban résztvevő hallgatók különböző kompetenciáinak mérési lehetőségeit* mutatják be. A nyelvi, szövegértési kompetenciák mérésénél kiemelik a CLA-feladatsort (Collegiate Learning Assessment), a problémamegoldás tudatosságánál az MCAI-kérdőívet (Metakognitive Activities Inventory), valamint kitérnek az információs és kommunikációs technológia használatának mérési lehetőségeire is. A továbbiakban az interkulturális, állampolgári és szociális kompetenciák mérőeszközeit ismertetik. A szerzők a hallgatói eredményesség Astin-féle klasszifikációja alapján feltárják az alkalmasnak vélt eszközök erősségeit és gyengeségeit.

A *Támogató tényezők* című fejezetben az első tanulmányt Pusztai Gabriellától olvashatjuk: *Tanulmányi eredményességet támogató tényezők az egyetem falain belül és kívül*. A szerző vizsgálja – a Magyar Ifjúság 2012 adatai alapján – a társadalmi stratifikációs erőter és tanulmányi eredményesség közötti korrelációt, ezen belül a szülők iskolázottságának összefüggését a fiatal tanulmányi karrierjével, a továbbtanulás tervezésével és a munkával kapcsolatos percepciókkal. A továbbiakban rámutat, hogy a társadalmi státus mellett a területi erőter is befolyásolja a felsőoktatásba belépést, a diplomaszerezést, a továbbtanulás tervét és a munkával kapcsolatos nézeteket. A társadalmi háttér jellemzői mellett feltárja az informális kapcsolatok eredményességre gyakorolt hatásait. Végül elemzi a fiatalok eredményességének esélyét a társadalmi, területi és kapcsolati tényezők kontrollja alatt.

Hegedűs Roland *A centrális felsőoktatási hálózat hatásai a diplomaszerezés utáni karrierre* című oktatásökológiai írásában olyan újszerű kérdésekre kereste a választ, mint: a fővárosi felsőoktatási intézmények hallgatói mely településről érkeztek, majd a diplomaszerezést követően mely településen helyezkedtek el dolgozni? A kérdések megválaszolásához a Diplomás Pályakövetési Rendszer 2012-es adatbázisát használta, az eredményeket pedig térképeken is megtekinthetjük.

A két következő tanulmány az előmenetelt befolyásoló tényezőkre koncentrál. Szemerszki Marianna *A felsőfokú tanulmányi előmenetelt és sikerességet befolyásoló tényezők* című tanulmányában rámutat, hogy a gazdasági és társadalomtudományi terület elsőéves nappali tagozatos hallgatói körében a

képzés befejezését és a mesterképzésben való részvétel valószínűségét növeli, ha a hallgató diplomás szülőkkel rendelkezik. Kiemelendők azonban a származáson túli hatótényezők is, ilyen például a középiskolai tanulmányi eredmény. Nyüsti Szilvia és Veroszta Zsuzsanna a *Felsőoktatási életútra ható intézményi tényezők* című munkájukban a mesterszakos továbbhaladásra ható legerősebb intézményi tényezőként a struktúrát emelik ki, ezen belül is az intézmény típusát (főiskola-egyetem) és annak regionális elhelyezkedését (vidék-főváros).

Bocsi Veronika *A hallgatói eredményesség habituális háttere* című tanulmányában a hallgatók eredményességi típusai alapján készített klasztereket (érdeklődő, kevésbé motivált, praktikus, elkötelezett), majd megnézte, hogy az egyes csoportok leírhatóak-e bizonyos demográfiai és szociokulturális jellemzőkkel. Vizsgálatában arra is rámutat, hogy – a HERD 2012-es adatbázisának debreceni almintájában – az extrinzik-elemekkel ellentétben az intrinzik-beállítottság szoros kapcsolatban áll az eredményességgel.

Varga Eszter témája *Az árnyékoltatási részvétel és a felsőoktatási eredményesség* című írásában a kiegészítő magánoktatás hallgatói eredményességre gyakorolt hatása. A szerző által alkalmazott komplex hallgatói eredményességre az árnyékoltatási részvétel kevésbé van hatással, sokkal inkább meghatározóbb a társadalmi státusz és a kulturális tőke. A fejezet utolsó, Engler Ágnes-től való tanulmánya – *Családstruktúra és eredményesség* – feltárja a felnőttkori továbbtanulás okait, valamint rámutat a családi élet tanulmányi teljesítményre gyakorolt jótékony hatására.

A Speciális hallgatói csoportok eredményessége című fejezetben Kovács Klárától olvashatjuk az első tanulmányt: *A sportolás hatása a tanulmányi eredményekre*. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy több nemzetközi kutatás is vizsgálta a témát, de eltérő eredmények születtek. Elemzésében rámutat, hogy a hazai és romániai hallgatók körében a sportolás pozitív hatással van a tanulmányi eredményességre, emellett a sportoló hallgatók nyitottabbak, szívesen vesznek részt extrakurrikuláris tevékenységekben, valamint több közösségnek is a tagjai.

Márkus Zsuzsanna *A kisebbségi hallgatók tanulmányi elkötelezettsége* című munkájában John Ogbu kulturális-ökológia elmélete alapján elemzi a romániai kisebbségi és többségi hallgatók iskolai eredményességét. Nemzetiségek szerint vizsgálja a szülők iskolai végzettségét, a családon belüli társadalmi tőkét, a hallgatók felekezeti hovatartozását és vallásgyakorlását, továbbá a tanulmányi elkötelezettséget mutató tevékenységek gyakoriságát. Végül feltárja a különböző felekezethez tartozók körében a tanulmányi elköteleződésre ható tényezőket. Az eredmények azt jelzik, hogy a hallgatói eredményességet kulturális kontextusban is érdemes tanulmányozni.

Kovács Edina *A tanár szakos hallgatók szakmai jövőtervei* című értekezésében összehasonlítja a partiumi felsőoktatási intézmények tanárképzésben és nem tanárképzésben részt vevő hallgatóit, a következő eredményességi mutatók alapján: középiskolai tanulmányi ösztöndíjak, középfokú és felsőfokú nyelvvizsga megléte, Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen (OKTV) való részvétel, saját kutatási téma és publikációs tevékenység. Elemzi továbbá a tanár szakosok jellemzőit és az elkötelezettséget befolyásoló tényezőket.

A következő két tanulmány szintén a pedagógusképzést helyezi a fókuszpontba. Nagy Zoltán az *Anyanyelvi eredményesség és tanárképzés* című írásában a partiumi pedagógushallgatók nyelvi attitűdjeit vizsgálta kvantitatív módszerrel. A szerző feltárja a megkérdezettek igényes, művelt köznyelvhez, valamint nyelvjárásokhoz való viszonyát. Koltói Lilla *A pedagógusképzés hozzáadott értéke a hallgatói kompetenciák tükrében* című munkájában tanító szakos hallgatók általános kompetenciáit méri instrumentális, interperszonális és rendszerszintű dimenziókban. Továbbá vizsgálja a pedagógiai kompetenciákat és a kollektív önértékelést.

Imre Anna a felsőoktatásból való kilépést és a pályakezdés néhány kérdését vizsgálta az oktatásban és az egészségügyben dolgozó diplomások körében: *Tanulmányi és tapasztalatszerzési utak pályakezdők körében*. Az eredmények azt mutatják, hogy az egészségtudományi képzés diplomás csoportját (általános orvosok, fogorvosok, gyógyszerészek) a tanároknál kedvezőbb családi háttér, erősebb középfokú és felsőfokú képzés, hosszabb tanulmányi út, kedvezőbb munkaerő-piaci helyzet és szakmai szempontból is eredményesebb pályakezdés jellemzi. Mindkét csoport a jövedelemmel volt a legelégedetlenebb, a tanároknál viszont a társadalmi megbecsülés hiánya is jelentős problémát jelentett.

A tanulmányokat elolvasva elmondható, hogy a *Ki eredményes a felsőoktatásban?* című kötet az első rendszeres, széleskörű megközelítést alkalmazó felsőoktatási eredményességkutatással foglalkozó hazai tudományos munka, amely nemcsak az oktatáskutatóknak hasznos, hanem mindazon hallgatóknak is, akiket érdekel, hogy melyek azok a komponensek, amik hatással lehetnek képzési és munkaerő-piaci sikerességükre. A könyv olyan újszerű eredményeket tartalmaz, amelyek rámutatnak, hogy milyen komplex, sok szempontú megközelítése lehetséges a témának.

Bibliográfia

Pusztai G., Kovács K. (2015, szerk.): *Ki eredményes a felsőoktatásban?* Partium Könyvkiadó-Personal Problems Solution-Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyvárad-Budapest.

Szerző

Csók Cintia, Debreceni Egyetem, Debrecen (Magyarország). E-mail: csokcintia@gmail.com